

Övertryck ur Framtid.

MILITARISMEN OCH FREDSFRÅGAN

AV

ARVID MÖRNE

HELSINGFORS,
J. SIMELII ARVINGARS BOKTRYCKERIAKTIEBOLAG,
1908.

MILITARISMEN OCH FREDS- FRÅGAN.

Referat vid Nylands svenska ungdoms-
föreningars midvintering i Borgå.

I

Militarismen utgör det starkaste stödet för klassamhället. Militären lyder under särskilda lagar i fredstid och förtrampar saklöst alla lagar i krigstid. Få kretsar stå så främmande för folkens liv och deras önskningar som de militära. Få kretsar förfäkta så hårdnackat en liten medborgargrups egoistiska klassintresse gentemot massornas intressen.

Vi ha i vårt omedelbara grannskap förträffliga bevis därpå. De högre ryska officerskretsarnas liv och åskådningssätt ha vi fått ett begrepp om under Bobrikoffs, Obolenskis, Kaigorodoffs och Rheinbotts regemente. Dels förbruka dessa

kretsar i form av orimliga löner, dels försnilla de miljoner och åter miljoner av folkets pengar. Samtidigt dör ryska bonden i hungersnöd, icke för att Rysslands jord skulle sakna möjligheter att ge honom utkomst utan för att den ägs av den härskande byråkratin och aristokratin. Av de summor, som kriget kostade Rysslands hungrande folk, uppslukades en icke obetydlig del av de högre och högsta officerarne. Dessa herrar deltog så litet som möjligt i striderna. De bodde i sina salongsvagnar. Kriget var för dem ett enda fortsatt champagnekalas. Deras huvudsysselsättning var hasardspel. Huru många miljoner rubel av ryska krigskassan som härvid spelades bort torde aldrig bli utrett. En föreställning om beloppen får man vid genomläsandet av Verner Humbles uppsats i Finsk Tidskrifts januarihäfte: „Ryska efterräkningar från Östasien.“ Enligt samma uppsats uppbar överbefälhavaren Kuropatkin, som känt en av Finlands hänsynslösaste fiender, följande:

- 1:o sin lön som krigsminister;
- 2:o sin lön som överbefälhavare med 144,000 rubel om året;

3:o en betydande summa, sannolikt lika mycket, i representationsmedel;

4:o furagepängar för flera tiotal hästar, av vilka han ägde kanske en bråkdelen, m. m.

Det är ju möjligt att militarismen röjer en högre grad av förvildning hos sina bärare i Ryssland än i andra länder. Men man må för ingen del tro, att skillnaden mellan de ryska och de tyska, österrikska, italienska, franska eller engelska förhållandena vore så himmelsvid. Numera får man ofta läsa i tidningarna avslöjanden, som visa, huru officerarne trampa sina underordnades människovärde under fötterna „*Soldatmisshandeln i tyska eller franska armén*“ se där en rätt vanlig notisrubrik! Officerarne betrakta sig som en privilegierad samhällsklass, som står över de borgerliga lagarna. De uppfostras i detta betraktelsesätt i officersskolorna och de tillämpa det i livet. I Tyskland ha åtskilliga våldsgärningar, begångna av officerare mot civila medborgare, kommit till offentligheten under de senaste åren. Fallet Dreyfus i Frankrike var ej häller någon enastående händelse.

Tack vare Zolas uppträdande drog det till sig hela världens blickar. Det lärde nationernas tänkande element att inse, att den militära kårandan är en dödsfiende icke blott till den demokratiska samhällsordningen utan till varje rättsordning.

II

Den stående militären blir på två olika sätt ekonomiskt betungande för folken. Indirekt genom att arbetskraft rycks bort från de fredliga värven. Direkt genom de utgifter den medför. Armé- och flottbudgeterna överstiga mångfalt skolbudgeterna.

I de europeiska staterna utbetalas för arméer och flottor i fredstid årligen följande:

För arméerna: 4,130 miljoner riksmark (1 riksm. = 1:25) eller 15% av alla statsutgifter.

För flottorna: 1,820 miljoner riksmark eller 6,6% av alla utgifter.

Summa 21,6% av alla utgifter.

För bildningsväsendet utbetalas 1,540 miljoner riksmark eller 5,6% av alla statsutgifter.

III

Militarismens ekonomiska och sociala verkningar framträda icke klara för folken. Regeringarna och de kretsar, som stå dem närmast, förstå att med lögnar och halvsanningar vilseleda massorna. Dessa skulle energiskt motarbeta militarismen, om de blott förstode att bevaka sina egna livsintressen. De skulle förklara militarismen krig och använda alla de kampmedel, som stå dem till buds. De skulle angripa militarismen inom folkrepresentationerna, genom massdemonstrationer, genom allmän vägran att göra krigstjänst och allmän vägran att genom skatter bidra till militärens upprätthållande. Men de göra föga eller intet av allt detta. De böja sig ödmjukt och villigt under militarismens ok.

Vill man bekämpa militarismen, måste man lära känna de medel, med vilka folkens massor vilseledas. De utgöras framför allt av vissa till orubbliga sanningar upphöjda tänkesätt, som genom skolan, kyrkan, tidningarna, skönlitteraturen, teatern och på många andra

vägar bibringas folken. Dessa tänkesätt iklädas vackra, skimrande ord, ord, som visserligen ägt ett idéellt innehåll, men som i militarismens tjänst bli tomma bländverk.

Ett sådant ord är ordet *fosterland*. Folken skola väpna sig till tänderna för att försvara vart och ett sitt „fosterland.“

Nu äro visserligen de fosterlandkrigen skapat av en något egendomlig beskaffenhet. Det heliga *ryska* fosterlandet innesluter en mängd olika nationaliteter, som ha ingenting annat gemensamt än att de alla pinas till döds av de rådande förhållandena. Det *ungerska* fosterlandet liknar ett spindelnät. Ungrarne själva äro spindeln. De andra nationaliteterna, som fastnat i nätet: slovakar, rutener, rumäner, serber, kroater, tyskar m. fl. äro sammantagna talrikare än ungrarne. Men dessa stå högt i konsten att suga musten ur främmande nationaliteter.

De ryska och ungerska fosterlanden rymde vart sin härskande nationalitet, vars språk gav en viss prägel åt den brokiga tavlan. En sådan saknas i *Österrike*. Detta fosterland hålls samman därigenom,

att dess medborgare under århundraden vant sig att regeras av medlemmar av släkten Habsburg. Numera består sig Österrike både konstitution och allmän rösträtt till sin andra kammare. Den habsburgska kejsarn, som är inkarnationen av fosterlandet, har en rätt ringa betydelse för sina i ständigt kiv med varandra levande folk. Men han existerar i alla fall i kejsarborgen i Wien. Han reser gärna. Byråkratin har följaktligen tillfäl-
len att arrangera festmiddagar för sin grånade monark, folket att hurra. Och österrikarne äga ett fosterland. Dess gränser skära minst sju nationaliteters bosättningsområden i klyv. För att kunna försvara dem mot „fienden“ (= stamförvanter, vänner och fränder) bär österrikan militarisomens tunga.

Det *tyska* fosterlandet omfattar en någorlunda sammanhängande huvudmassa, men det skall ju också vara polackars, danskars och franska elsassares fosterland! Danskarna tvingas in i tyska skolor, polackarne vill man just nu genom en tvångslag driva bort från den polska jorden, och ändå skola de alla med sina liv försvara det tyska fosterlandet.

IV

Så se många av de „fosterland“ ut som bajonetterna hålla samman. På de senaste årtiondena ha bajonetterna dock föga behövts för att direkt försvara vare sig de värkliga fosterlanden eller dem, som påtrugats miljoner av Europas befolkning. I stället ha de fått tjäna ett annat intresse — *kolonialpolitiken*. Europas regeringar ha under århundradenas lopp underlagt sig ett kolonialområde, som omfattar 51 % av allt fastland på jorden. Dess befolkning utgör 35 % av jordens hela folkmängd. Stor Britanniens och Frankrikes kolonier rymma redan en större befolkning än hela Europa: 408 $\frac{1}{2}$ miljon mot 403 miljoner. Förhållandet mellan folkmängden i några av de mest betydande kolonialstaterna och deras utom-europeiska kolonier framgår ur följande tabell:

<i>Invånare i den</i>		<i>Invånare i</i>
<i>härskande staten.</i>		<i>kolonierna.</i>
<i>Portugal</i>	5 $\frac{1}{2}$ milj.	7 milj.
<i>Tyska riket</i>	60 milj.	12 $\frac{1}{2}$ milj.
<i>Belgien</i>	7 milj.	19 milj.
<i>Nederländerna</i>	5 milj.	38 milj.
<i>Frankrike</i>	39 milj.	50 milj.
<i>Stor Brittannien</i>	41 $\frac{1}{2}$ milj.	358 $\frac{1}{2}$ milj.

Europas nationer, som i sina fosterlands namn av regeringarna hetsas mot de färgade raserna, ha intet intresse av kolonialpolitiken. De vita folkens fosterland kunna icke bli rikare och lyckligare genom att de svarta, gula eller bruna folkens fosterland lämnas till pris åt åt de odjur i människoskepnad, regeringarna skicka över världshaven för att göra erövringar. Men gäller det ej att vinna nytt land för kristendomen och civilisationen? Den nakna verkligheten svarar: kristendomens och civilisationens utbredning äro två skyltar, avsedda att bedraga dem, som låta sig bedraga. Med dem vilseleder man folkopinionen i Europa. Om ej förr så efter de tyska kolonialskandalerna i Afrika borde alla, som vilja se med öppna ögon, ha fått sikte på sanningen.*) Kolonialpolitiken har störtat flertalet av jordens befolkning, de färgade raserna, i en sådan avgrund av lidanden, att det europeiska proletariats nöd synes ringa och oväsentlig mot denna fond.

*) Se artikeln: *Huru man civiliserar negrer. Ett stycke tysk kulturhistoria* av H. G. i *Framtid* 12 juli 1907.

Vinsten av kolonialpolitiken tillfaller Europas regeringar och Europas storindustri. Denna behöver kolonierna såsom avsättningsområden för sina produkter och för import av råvaror. Regeringarna betjäna den. Därtill ha de sina starka skäl. Trupper, som ej behövas för att försvara de europeiska fosterland, skickas ut mot de färgade folken. Här blir ej fråga om något egentligt krig. Ty de färgade folken stå vanligen i beväpningsväg långt efter europeerna. Fälttåget är en människo jakt, vars utgång på förhand är given. När det slutförts hissas inom det erövrade området den främmande flaggan, symbolen för låt oss säga tyska, franska eller holländska fosterlandet. Och nu bli dessa folk, som man över en kam kallar ociviliserade, därför att de stå främmande för europeiska civilisationen, i en mängd fall europeernas slavar. Slaveri och ingenting annat bör det system kallas, som tvingar de infödda folken i kolonierna till ett tvångsarbete, reglerat av europeiska regeringarna eller av regeringsunderstödda bolag.

Vårt land har utan egen förskyl-

lan och värdighet tack vare sin litenhet undgått att deltaga i det stora bödelsväcket. Men för att ändå vara med på ett hörn arbetar man på en del håll så mycket ivrigare för hednamissionen. Att missionärernas väg banas av kolonialkrigen bekymrar en inte, ej håller den lilla blomständern att de färgade folken undanbedja sig den kristna kulturen. Att deras egen kultur ibland kan mäta sig med vår och ibland överträffar den, att deras religion kan vara lika djup och sjäfull som kristendomen, också detta ter sig naturligtvis som obetydligheter. Så planterar man „missionens standar — under pansarkolossernas järn“. Man låter korsets fana följa örlogsflaggorna åt. Sedan man nedmäjat det främmande landets försvarskraftiga manliga befolkning, predikar man fridens evangelium för de mördades mödrar, hustrur och barn.

Sådan ter sig kolonialpolitiken vid en närmare granskning. Den blir möjlig tack vare militarismen. För det militaristiska systemet bildar kolonialpolitiken en av de viktigaste förutsättningarna.

De två behöva varandra. Samma kretsar i samhällena, som hösta in de miljarder kolonialpolitiken inbringar Europa, äro självfallet militarismens hängivna anhängare.

V

Det fosterlandsbegrepp, som innefattar fientlighet mot andras fosterland och därför måste stöttas med bajonetter, skadar de europeiska folken själva. Det fosterlandsbegrepp åter, som bringar folken att söka ära och vinningar i kolonialpolitiken, skadar hela människosläktet. Så uppfattat som hos Runeberg i Vårt lands två sista strofer, har fosterlandsbegreppet ingenting förlorat av sitt berättigade; det är ännu friskt, levande, hänryckande. Det räcker blott ej till för vår tid. Folken må bevara den sunda kärnan i det betraktelsesätt, som ingivits dem av 1800-talet, nationalismens århundrade! Men de måste komma ur den falska, förblindade nationalismen. De måste upphöra

att alltid först fråga: „huru gagna vi bäst fosterlandet?“ — England, Tyskland, Sverige eller Finland. Deras syn måste vidgas utöver de nationella intressena och främst av alla spörsmål måste ställas detta: Huru gagna vi bäst mänskligheten?

Stateras gränser, dessa skapelser av militarismen, betyda ej så mycket, som vi genom en snedvriden uppfostran lärts att tro. Ur politisk synpunkt äro Finlands nuvarande gränser oss dyrbara. Men vad betyda de sist och slutligen kulturellt? Ha vi ej stora kulturintressen gemensamma med svenskarna i Sverige och borde vi ej i vårt kulturarbete indraga svenskarna i Estland? Har ej Finlands östra gräns i århundraden skurit Karelen i två hälfter, och går ej detta oaktat just nu en mäktig karelsk kulturrörelse genom både finska och ryska Karelen? Den politiska gränsen har blott äggat karelarnes längtan att mötas i gemensamt arbete för karelsk kultur.

Dock utgör kulturgemenskapen mellan stamförvanter endast ett första steg framåt till den kulturgemenskap, som binder alla nationer samman. När en sådan sam-

känsla någon gång efter århundraden bemäktigar sig folkens massor, upphöra måhända krigen. I vår tid har den internationella arbetarrörelsen givit människorna en varsel därom. Den har slagit bryggor mellan folken, fört samman vad århundradens krig och nationalistiska upphetsningspolitik skiljt åt. Mot uppfattningen, att man skall främja sitt land på bekostnad av andras, har socialdemokratin ställt sina lösenord: proletärer i alla land, förenen eder! Sedan franska revolutionens lösen „frihet, jämlikhet, broderskap“ flög kring världen, ha inga ord så omgestaltat tänkesätten som dessa. Inga ord äro i högre grad ett stridsrop mot militarismen. Militarismen utmynnar i kolonialpolitiken, de främmande världsdelarnas utplundring, socialdemokratin i produktionsmedlens socialisering. För varje år blir det tydligare att militarismen och socialdemokratin beteckna de två djupaste motsatserna i vår tids samhälleliga liv och att den ene måste krossa den andra. Det är lika klart att socialdemokratin drar till sig de egendomslösa massorna som att militarismen omhuldas av

det härskande fåtalet med regentfamiljerna och byråkratierna i spetsen. Tack vare militarismen hade kunnat förskaffa sig sina miljoninkomster och få kanske mycket länge åtnjuta dem. Någon gång jäser förbittringens bägare över som t. ex. för tre veckor sedan i Portugal. Men hur sällan!

VI

Ännu andra vackra ord än ordet fosterland tar militarismen i sin tjänst. T. ex. orden *lag*, *laglighet*, *laglig ordning*.

Nyss ville berlinerbefolkningen demonstrera mot de orimliga preussiska rösträttsförhållandena. Det var fråga om en lugn och fredlig demonstration. Massor av medborgare strömmade mot stadens centrum. De möttes av starka poliskommandon. Det kom till sammanstötningar. En mängd sårades fördes till hospitalen. Den stora demonstrationen kvästes i sin begynnelse.

Kunde då en världsstads befolkning icke rå med polisen? Det kunde den, men bakom polisen stod mili-

tären. Denna militär, som tyska folket själft bekostar, som till en del består av demonstranternas egna fäder, söner och bröder, den kan befallas att skjuta ned hela folkhopen i „den lagliga ordningens“ namn.

Orden laglighet och laglig ordning användas alltså som slagord för att försvara hetsjakten mot regeringarnas politiska motståndare. I Ryssland och Viborgs län häktar man för närvarande hederliga medborgare massvis och släpar dem utan laga rannsaking och dom till fängelset, Sibirien eller galgen. Det sker i „den lagliga ordningens“ namn.

Och den lagliga ordningen, som för medborgarn borde vara något att trygga sig till, är i dag ett, i morgon ett annat. Också i vårt samhälle. Då den nuvarande polisen i Helsingfors anstränger sig att ertappa våra moderna revolverhjältar, de så mycket omskrivna rövarligorna, är ju detta en berättigad strävan. Den nuvarande regimens polis avsticker fördelaktigt från Bobrikoffs, som fullföljde motsatta syften. Man är färdig att finna de socialdemokratiska kretsarnas förbittring mot polisen obefogad.

Men en kväll avlossar en polis-konstapel i Helsingfors skott efter en karl av en obetydlig anledning. Konstapeln har varken moralisk eller juridisk rätt till denna skytte-övning på öppen gata. Dagen där-på avlider mannen och dråparn går på sitt pass, som om ingenting hänt. Någon tid efteråt befinns han vara förflyttad till tjänstgöring i en annan polissyssla, men för ingen del avsatt.

Jag förmodar, att både konsta-peln och hans chef anse, att drå-pet begicks i „den lagliga ordnin-gens“ namn. Att här sticker fram uppfattningen av polismakten och militären såsom väktare av en lag-lighet, över vilken de själva äro upphöjda.

VII

Militarismen äger en mäktig bundsförvant i statskyrkan. Prä-sten, som nedkallar frid på jorden, ber en stund därpå gud välsigna krigsmakten till lands och vatten. Samma regent, som genom ett krig uppoffrar tusen och hundratusen människors liv och mångfalt flera

människors lycka, som låter deportera, arkebusera och hänga sitt lands bästa medborgare, han förklaras av statskyrkan regera med Guds nåde. I denna statskyrkliga uppfattningsfåror så sedan journalister och skalder, läroboksförfattare och lärare ut sin sådd. Icke blott i storstaterna, militarismens egentliga hemland, utan också i små stater. I Sverige hör det till goda tonen att blåsa i krigstrumpeten just i de högkyrkliga kretsarna. I Finland ha vi kanske nu kommit ifrån det. Men ännu åren 1854 och 1855 sjöngo de högkyrkligt anlagda bland våra skalder krigets, de finska vapnens och Nikolai den förstes lov.

VIII

Om jag haft åtskilligt att säga om militarismen, har jag så mycket mindre att säga om fredsrörelsen. Jag behöver naturligtvis ej skildra den „fredsrörelse“, som åstadkommer ett fredspalats i Haag och sammanför militärstaternas ombud till kongresser, där det hålls tal om världsfreden, som om kanonerna aldrig dundrat i Mandschuriet, som

om franska och spanska regeringarna aldrig bekrigat (= mördat) en nordafrikansk befolkning för att den gjort anspråk på sitt eget land. Åt den fredsrörelse åter, som tagit sig uttryck i fredsföreningar, fredspris, en Tolstoys eller en Berta von Suttners skriftställarskap, bör själfvallet skänkas all aktning. Jag tror blott ej att man sålunda kommer målet så mycket närmare.

Vida mer betyda de politiska partier, som bekämpa militarismen. Deras värksamhet omskapar långsamt men orubbligt begreppen. Den omsätter orden i handlingar.

Mest betyder kanske *försvarsnihilismen*: agitationen i kasärnerna i syfte att förmå soldaterna att lämna krigstjänsten och agitationen för uppbådssträjker. Sin största framgång synes rörelsen härtills ha rönt i Frankrike. Dess franske ledare *Hervé* visade i somras på socialdemokratiska kongressen i Stuttgart, att han kan välja de rätta orden för att framställa en sak, kring vilken millioner människor en dag skola samlas.

Den 21 februari 1908.

